

"Çok iyi biliyorum ki benim yeteneğim özel değil.

Beni fikirlerime götüren, merak, sabit ilgi, inatla tahammül etme ve kişisel sorgulamadır."

ALBERT EINSTEIN

Satrançta strateji, taktik ve başarıyı getiren unsurlar

Ecz.Murat Boyacı

Strateji ve taktik kavramları askeri kaynaklı olup, bu gün insanın yaptığı her faaliyete uyarlanabilen kavramlardır. Aşağıda strateji ve taktik kavramlarının satrançtaki karşılıklarını anlatmaya çalışacağım.

Satrançta strateji, durumun (pozisyonun) değerlendirilmesine, yani satrançtaki temel prensipleri (pozisyona göre zayıf ve kuvvetli hane nedir? Benim ve rakibim için zayıf ve kuvvetli haneler hangileridir? Pozisyona göre bir taşın değeri (etkinliği) nedir ve kendi taşlarının değerini ne yükseltebilir, rakibin taşlarının değerini ne düşürebilir? Tercih ettiğimiz açılış ve rakibin tercih ettiği açılış savunma ağırlıklı mı, hücum ağırlıklı mı? v.s. gibi) kullanarak pozisyonun hatlarının çizilmesine dayalı genel bir plan oluşturulmasıdır. Bir satranç oyuncusunun stratejik becerisi, bu genel prensipleri bilmesinin yanında, hayal gücü, sezgi gibi ruhsal ve akılsal özelliklerinden de etkilenir. Stratejik beceri soyut ile somutun harmanlanmasıdır, o yüzden "oyun zekası" olarak tanımlanabilir. Stratejinin belirlediği genel plan, gidişat değişmediği sürece, sabittir, ama oyunun gidişatı ve gidişatına göre hedefler de değişebilir; dolayısıyla planın da değişmesi gerekir. Bu yüzden, oyunun gidişatını sezme becerisi çok önemlidir. Bu beceri doğal bir sınırlı olmakla beraber tecrübeyle yani daha çok turnuvaya katılmak ve daha çok parti oynamakla artırılabilir.

Satrançta taktik ise, stratejimizin genel hatlarını çizdiği planımıza yönelik işimize yarayacak hamlelerin sistemli olarak yapılmasıdır. Satrançta taktik uygulamalarının bazıları şunlardır:

Taşların değerinin (etkinliğinin) artırılması (Kalelerin daha geniş alanı kontrol edebileceği ve rakip kampa sızmasını kolaylaştıracak açık dikeylere sevki, fillerin etki alanını genişleteceği çaprazlara sevki, atların daha geniş alanı kontrol edebileceği merkezi hanelere taşınması, merkezin piyonlarla işgal edilmesi gibi), rakip taşlarının değerinin azaltılmasına yönelik hamleler (rakip taşların etkinliğini arttırabileceği dikeylerin çaprazların, hanelerin oluşumunu engelleme, oluştuysa bu zayıflıklardan kurtulma veya rakibin bu zayıflıkları işgalini engelleme hamleleri), tempo (zaman) ve inisiyatif (hamle önceliği) kazanmak için rakibi savunma hamlesi yapmaya zorlayacak hamleler (şah çekmek, daha değerli bir taşın daha değersiz bir taşla tehdidi, taş fedası gibi), rakibi şaşırtmak, o pozisyonu kazanmak veya kozlarını tüketmesi için ve ne yapmaya çalıştığını anlamak için hamle yapmasına teşvike yönelik bekleme hamleleri, ileride 8. yataya ulaşıp vezir, kale, fil, at olabilecek geçer piyonların yaratılması gibi sıralanabilir ve çok daha fazla çeşidi vardır. Bu taktik uygulamaların birine veya birkaç tanesine yönelik hamleler bütününe de "kombinezon" denir. Eğer sonuçta planın ulaştırmak istediği hedefe ne kadar yaklaşırsa "iyi-başarılı bir kombinezon", eğer hedefe ulaştırmazsa "kötü-başarısız bir kombinezon"dur. Başarısız bir kombinezon genellikle daha kötü bir pozisyona düşmemize ve planımızı değiştirip daha savunma ağırlıklı oynamak zorunda kalmamıza neden olur. Bu yüzden taktiksel beceri için yukarıdaki bilgilerin yanında iyi hesaplama becerisi de önemlidir.

Hesaplama becerisi, doğal bir sınırlı olmakla beraber satrançta "kombinezon örnekleri-satranç etütleri"ni çalışmaya dayalı antrenman ile artırılabilir. Konsantrasyon becerisi de hesaplama becerisini arttıran bir ruhsal faktördür.

Bir satranç oyuncusunu başarıya taşıyan strateji becerisi ve taktik becerisi, başarı için gerekli içsel faktörlerdir. Bir üçüncü içsel faktör vardır, fiziksel beceri. Bunların dışında maddi durum, ulaşılabilir kaynak, antrenörler, turnuvarın oynandığı çevresel alan v.s. gibi unsurları içeren başarı için gerekli dışsal faktörler vardır. Bir bireyin fiziksel becerisi en geniş anlamıyla, güç (kas-iskelet sistemi), dayanıklılık (aerobik kapasite), hız, çeviklik, sinirsel sağlamlık gibi bedensel özelliklerin bütünüdür. Tabii bir satranç oyuncusunun bir halterci gibi kas-iskelet gücüne ihtiyacı yoktur. Fakat dayanıklılık (1 hafta süren bir turnuvada her gün 3'er saatlik 3 parti yani günde 9 saat oynayan bir oyuncunun beyninin oksijen ve enerji tüketimi düşünüldüğünde) ve sinirsel sağlamlık (konsantrasyonun devamlılığı için) iyi bir satranç oyuncusunun önemli özellikleridir. Dayanıklılık ve sinirsel sağlamlılığı, arttırmak en azından mevcut düzeyinde tutmak da, düzenli olarak yapılan aerobik temelli yani vücudun oksijen kapasitesini artırıcı çalışmalar, beslenme şekli ve uyku düzenine bağlıdır.

Strateji becerisi, taktik becerisi ve fiziksel beceri yukarıda yazılanlardan anlaşılacağı gibi artırılacak şeylerdir. Ama nereye kadar? İşte o sınırlı belirleyen şeye de "yetenek" diyoruz. Yetenek, başarıyı sağlayan içsel faktörlerin dördüncüsü ve diğer üçünü

ANZATAX®

paclitaxel

Kanser Tedavisinde Güçlü İvme

MULTİ DOZ

150 mg / 25 ml Enj. Kons. Sol. Flk.

30 mg / 5 ml Enj. Kons. Sol. Flk.

ORNA

Hospira

kuşatan faktördür. Doğal yetenek, doğuştan gelen, insanın bir işe yatkınlığını gösteren, sınırı belirlenemez (ölçülemez) ama fark edilebilir yetenek türüdür. Şöyle ki, bir satranç oyuncusu çok çalıştığı ve birçok turnuvaya katıldığı halde istediği başarıyı yakalayamıyorsa dışsal faktörler göz önüne alınmazsa doğal yeteneği düşüktür denilebilir. Aynı şekilde az çalışma ve az tecrübeye rağmen emsallerine göre kısa sürede başarıya ulaştıysa doğal yeteneğin yüksekliğine işaret kabul edilir. Tabii bu sınırın yüksek olması demek, o sınıra çok kısa sürede ulaşabileceği anlamına gelmez. O sınıra ulaşmak, bireyin gelişime açıklığıyla ilgili apayrı ve karmaşık bir konudur. Bu sınır dahilinde stratejik beceri, taktik beceri ve fiziksel becerinin gelişimi için yapılan sistemli çalışmalara da antrenman diyoruz.

Dikkatli bakarsak, stratejik beceri, taktik beceri ve fiziksel becerinin, yalnız satranç ve spora değil insanın üretim halinde bulunduğu her faaliyete uyarlanabileceği görülür. Stratejik beceri "ne yapmalıyım?" sorusunu sorar, taktik beceri "nasıl yapmalıyım?" sorusunu sorar. Ne yapılacağına karar vermeden nasıl yapacağını belirlemeye çalışmanın bir önemi olmadığı için stratejik beceri her faaliyette taktik beceriden her zaman daha önemlidir.

Yapılan işin, beyin gücüne veya beden gücüne dayanmasına göre de fiziksel beceri en önde veya en sonda yer alır. Satranç için bu sıralama stratejik beceri, taktik beceri, fizik beceri şeklindedir. Örneğin futbolcuyu baz alırsak, fiziksel beceri (güç, dayanıklılık, hız, çeviklik) en önemli unsurdur, sonra stratejik beceri (futbol zekası) en son taktik beceri (teknik kapasite) gelir. Daha iyi anlaşılması için; eğer bir futbolcunun taktik becerisi (teknik kapasitesi) yüksek fakat fizik becerisi ve stratejik becerisi (futbol zekası) düşükse o kişi iyi bir futbolcu değildir, olsa olsa bir sirkte çok iyi bir top cambazı olur.

Aynı şekilde bir eczacı için sıralama, stratejik beceri (iş zekası), taktik beceri (mesleki teknik bilgi), fiziksel beceri (dayanıklılık ve sinirsel sağlamlık) şeklinde olurken, bir demir-döküm ustası için fiziksel beceri (kas gücü),

stratejik beceri ve taktik beceri şeklinde olacaktır. Anlaşılacağı gibi her faaliyete uyarlanabilir kavramlardır.

2008 BURSA İL BİRİNCİLİĞİ

8-20 Ocak 2008 tarihleri arasında düzenlenen Bursa İl Birinciliği'nde zorlu maçlar sonunda 2008 şampiyonu Ervin ÖZKAN (ukd:2302) oldu. 2. Dinçer SELEN (2036), 3. Cenk Burak GENCER (1979), 4. İlkay KOÇ (2008) ve 5. Nejdet ESEN (2084) oldu. 64 oyuncunun mücadelesi ettiği turnuva İsviçre sistemine dayalı 7 tur şeklinde yapıldı. (Fotoğraflar, bursa.tsf.org.tr adresinden alınmıştır.)

BEYAZ: Onur TAŞAN (UKD:1630)

SİYAH: İlkay KOÇ (UKD:2008)

1. e4 d5 2. exd5 Af6 3. Af3 Axd5
4. d4 Ff5 5. Fd3 Fxd3 6. Vxd3
Ac6 7. O-O e6 8. a3 Fe7 9. c4 Ab6
10. Ac3 O-O 11. Ff4 Aa5 12.
Ad2 Ff6 13. Ab5 e5 14. Fg3 a6
15. Axc7 Vxc7 16. Kac1 Kad8 17.
b4 Ac6 18. d5 Fg5 19. Kfd1
Ve7 20. Ke1 Kfe8 21. f4 Fh4
22. Fxh4 Vxh4 23. g3 Vg4 24. Ve3
Ad4 25. fxe5 Ad7 26. h3 Vxh3
27. Vxd4 Vxg3+ 28. Şf1 Vh3+ 29. Şg1
Axe5 30. Kc3 Vf5 31. Kce3 Kd6
32. Kxe5 Kg6+ 33. Şh2 Kh6+ 34.
Şg1 Kg6+ 35. Şh2 Kxe5 36. Kxe5
Kh6+ 1/2-1/2

(O gün turnuva salonunda oyunları seyrediyordum. Bu oyunda beyaz 15. hamlesinde c7'den atını feda etti. Şüpheli gözükken bu hamlenin siyahın uzun süre düşünmesine ve konsantrasyonunun azalmasına neden olduğunu gördüm. Sonuçta fedanın beyaza hafif bir inisiyatif üstünlüğü dışında direk bir hücum şansı tanımadığını hesaplayan İlkay KOÇ, bir taş önde olmanın rahatlığıyla beyaz şaha mat hücumuna başladı. Beyaz taşlarla oynayan Onur TAŞAN feda etmiş olduğu bir atı eksik olarak çok iyi bir savunma yaptı ve parti berabere bitti. Bu sonuç kendisinden daha yüksek UKD (ulusal kuvvet derecesi)'ye sahip bir rakipten alınan puan açısından Onur TAŞAN için sevindiriciydi. Fakat İlkay KOÇ turnuvayı kazanabilecek favorilerinden biriydi ve 3.turda kaybettiği

bu puan turnuvayı 4. bitirmesine neden oldu. Onur Taşan ise turnuvayı 15. sırada bitirdi. Cenk Burak GENCER'in de 1979 UKD ile turnuvayı 3. bitirmesi aslında çok daha yüksek bir UKD puanını hak ettiğini gösteriyor. 1768 UKD'li meslektaşımız Ecz. Özge GÜRCAN (Özkan) da turnuvaya katıldı ve 17. sırada bitirdi. Kendisi şu anda İstanbul'da yaşamakta ve ülkemizin en güçlü satranççılarından (milli oyuncu) ve satranç eğitmeni Selim Gürcan ile evli. Ecz. Özge GÜRCAN önceleri Bursa'daki en güçlü bayan satranççı olarak anılmaktaydı.

MAX EUWE

Watergraatsmeer() da dünyaya gelen Euwe 5 yaşında satranç öğrendi ve 10 yaşındayken bir yerli turnuvada oynadı. Bundan sonraki yıllarda da ancak 'daki turnuvalarda oynayan Euwe 1. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Hastings Turnuvası'nda oynayıp, başarılı uluslararası kariyeri başladı. 1 yıl sonra Ustalar Turnuvası'nda tanınmış ustalar olan Grünfel Saemish ve diğerlerini geride bırakarak başarılı turnuva oyuncusu İsviçreli Johner'in arkasında 2. oldu. 1926 yılında ile yaptığı maçta 1 puan farkla kaybetti. Aljehin 1 yıl sonra dünya şampiyonu oldu. Kırk yıldan fazla süren aktif satranç kariyeri sırasında oynadığı 119 turnuvanın 64'ünü kazandı. Aljehin ile oynadığı 'teki unvan maçında kariyerinin zirvesinde bulunuyordu. Bu senede dünya şampiyonu oldu. Bir yıl sonra unvanı tekrar Aljehin'e kaptırdı. Şüphesiz dünya şampiyonu olması zamanı için en üst düzey oyuncuların biri olduğunu gösterir, fakat dünya şampiyonları arasında en az iz bırakan oyuncuların biridir. Asıl katkısı yazdığı kitaplarla yapmıştır. İlerleyen yıllarda FIDE (Uluslararası Satranç Federasyonu)'de başkanlık ve yöneticilik yapmış ve günümüz satranççısının idari olarak gelişimine oyunculuğundan çok daha derin katkılar yapmıştır. 1901 yılında dünyaya gelen Euwe, 1981 yılında dünyaya gözlerini yummuştur.

(Kaynak: <http://tr.wikipedia.org> adresinden alınmış ve düzenlenmiştir.)